

4. Загвязинский, В.И. Педагогическое творчество учителя / В.И. Загвязинский. – М. : Педагогика, 1987. – 160 с.

Беларуская народная арнаментыка ў сучасных субкультурах

В.М. Кашкурэвіч
todkas@gmail.com
(Мінск, Беларусь)

Перад тым як гаварыць аб значэнні беларускага традыцыйнага арнаменту, найперш тэкстыльнага, для сферы сучаснай беларускай нацыянальнай стылістыкі, мы павінны адказаць на пытанні: Што такое беларускі арнамент? Якое ягонае месца ў традыцыйнай мадэлі свету?

Старажытны светагляд нездарма называецца міфапаэтычным светаўспрыманням, светаперажываннем, бо ніводная рэч не мела значэння без далучанасці да сакральнага, бо ў міфапаэтычным разуменні яна народжана ў акце стварэння Сусвету – падчас рытуальнага дзеяння. Арнамент не існаваў сам па сабе, ён быў часткай рэчы, усе працы вырабу якой часта суправаджаліся шэрагам магічных дзеянняў, прыкметаў, спеву, праз якія дасягалася ўключанасць зробленай рэчы ў традыцыйную карціну свету. Месцы, дзе з’яўляўся арнамент, гэта заўжды сітуацыі міфалагічнага «памежжа» (канцы ручніка – палатно як праява культурнага, чалавечага свету, і яго канцы як «той свет», нечалавечы; прасліца – месца, дзе з хаосу валакна паўстае нітка; ліштвы – вакно-ўваход-выхад; надмагільны камень – месца сыходжання чалавечага свету са светам памерлых і г.д.) Гэта значыць, што арнамент уяўляе сабой касмаганічны тэкст – увасоблены ў знаках і колерах міф аб стварэнні.

Такі стан культуры мы абазначым словам АРХАІКА (форма = сэнс).

Але з развіццём цывілізацыі сітуацыя мяняецца. У канцы XIX ст. на абгортках мыла парфумерна-касметычнай кампаніі «Бракар і К» з’яўляюцца малюнкi-ўзоры для вышыўкі расліннага арнаменту, які набыў неверагодную папулярнасць. Бракараўскія ўзоры пачалі займаць месца старажытнай арнаментыкі. Але месца знаходжання

арнаменту не мяняецца. Магчыма, архаічнае значэнне арнаменту як і яго форма страчана, але неабходнасць змяшчаць новыя выявы на старых месцах і ў старой каларыстыцы сімвалічна праяўляецца з кансерватыўнай жорсткасцю, якая з цягам часу саступае поўнаму забыццю старых сэнсаў.

У гэты ж час праз «народніцтва» народны арнамент пранікае ў горад, у кальтурныя асяродкі, дзе становіцца нацыянальным сімвалам. Такое сімвалічнае значэнне мае з'яўленне традыцыйнай арнаментыкі на дзяржаўным сцягу БССР, *народнай* – у значэнні сялянскай савецкай рэспублікі.

Гэтыя змены мы назавем МАДЭРН (новая форма = сімвал).

Сучасны свет сігментаваны па сваёй сутнасці. Мы жывем у эпоху ПОСТМАДЭРНУ і ПОСТПОСТМАДЭРНУ (форма = цытата). Час пераасэнсавання любых кшталтаў артэфектаў папярэдніх перыядаў. Паралельна суіснуюць самыя розныя тэндэнцыі.

Збоку дзяржавы арнамент заваяваў сваё месца ў сацыяльнай рэкламе: «Беларускае самае маё», «Год гостепрымства», «Чемпіонат мира по хоккею 2014».

У маладзёвых субкультурах можна ўбачыць суполкі «пераймальнікаў», дзе маладыя людзі даследуюць аўтэнтычныя кшталты традыцыйнай культуры, ў тым ліку арнаменту.

Сярод нефармальнай моладзі народныя ўзоры ў моцнай пазіцыі з'яўляюцца на майках, аздобе дыскаў, сайтаў, налעпках, значках і г.д. Цікавую стылістычную плынь ўтварае арнаментальнае чырвонае тату.

Дзякуючы кнізе М.С. Кацара «Беларускі арнамент», шырокае распаўсюджанне атрымала цікавасць да яго семантыкі. Хаця знакі і вырваныя са свайго першаснага цэласнага кантэксту, а тлумачэнні з'яўляюцца добра занатаванымі познімі пераасэнсаваннямі старой традыцыі рэальнымі бабулямі XX ст., кніга вытрымала тры перавыданні. Цэнтр этнакасмалогіі «Крыўя» не адзін раз праводзіў лекцыі па семантыцы арнаменту, разглядаючы арнамент у сістэме старажытных уяўленняў.

Арнаменты не толькі цытуюцца, але і ствараюцца нанова паводле іканаграфічных схемаў (знак згаданага вышэй Цэнтра этнакасмалогіі «Крыўя», створаны Т. Кашкурэвічам, «Пагоня Кашкурэвіча», знак РМГА СЭТ, створаны Я. Барышнікавым і г.д.).

Цікаваць і своеасабліваць сучаснай беларускай субкультура-
стылістычнай сітуацыі палягае ў тэндэнцыі, дзе праява сялянскасці,
такая як арнамент, выступае ў моднай і моцнай пазіцыі.

Дуды і цымбалы: кшталты трансфармацыі элементаў традыцыйнай музычнай культуры Беларусі

Т.А. Кашкурэвіч
todkas@gmail.com
(Мінск, Беларусь)

Найбольш старажытнымі «харызматычнымі» народнымі інструментамі беларусаў справядліва лічацца дуда і гуслі, інструменты, маючыя бясспрэчную міфалагічную прапіску. Дуда – інструмент, звязаны з язычніцкім абрадам ахвярапрынашэння казы (сімвалічнай жывёлы бога Вялеса) на Каляды, тыпалагічна як духавы, язычковы інструмент ён звязаны з культам Дыёніса ў Грэцыі. Гуслі – струнны інструмент, ён тыпалагічна звязаны з грэчаскімі струннымі інструментамі – арфай, кімваламі (інструментамі Апалона). Першы звязаны з выкліканнем эмоцыі рытуальнага ўтрапення, другі – з эмоцыяй упарадкаванасці, гарманізацыі свету. Нечаканую паралель грэцка-беларускую знаходзім у беларускай вясельнай песні: «Як дуда раўла, усіх з розуму звяла, а як гуселькі зайгралі, усіх на розум настаўлялі».

І першы інструмент, дуда, і другі, гуслі, маюць у тэхналогіі вырабу аналогіі з касмалагічнымі схемамі, з міфалагічнымі ўяўленнямі, звязанымі з рытуальнымі дзеяннямі. У Беларускім фальклоры захаваліся калядныя песні, дзе дуда рабілася з прынесенай на Каляды ў ахвяру казы: «Не бойся, козанька, стральцоў, бойся старога дзеда, Ён цябе забіе, скуру злупе, дуду пашые». Тэатралізаванае забіццё і ўваскрэсенне казы, вядомае ў пазнейшыя часы як элемент абрадаў абходу двароў з віншаваннямі, можа быць верагодным рэліктам яшчэ дахрысціянскай традыцыі. Уяўленні, звязаныя з дудой, нагэтулькі міфалагізаваныя, што гэты інструмент можна смела назваць сакральным ва ўяўленнях беларусаў. Гуслі як сімвалічны і знакавы інструмент зноў такі раскрываецца ў тэхналогіі вырабу. Гэта – човен, ночвы,